

Úvodné slovo

Zjednotení v rôznorodosti

Vojtech

Určite sa odo mňa ako od šéfredaktora očakáva pranie, aby sa v tomto roku časopisu darilo lepšie ako v predchádzajúcom a aby 15. rok existencie NEZES potvrdil, že právom patrí medzi tých, ktorí sa výrazne zapísali pod vznik samostatnej Slovenskej republiky. Vysloviť pranie je jedna vec a naplniť ho je

tvrdá a poctivá každodenná práca.

Áno, z úprimného srdca si to prajem, no bol by som zlý šéfredaktor, keby ma to uspokojilo. Keď som hľadal slová a argumenty, vždy mi prichádzalo na um moje krédo „Nikdy nie je tak zle, aby nemohlo byť lepšie“. Pozitívneho myslenia je v našej spoločnosti čoraz menej a medziľudské vzťahy akoby vytlačil mamon peňazí. No to je len zdanie, pretože bez ideálov by svet stagnoval, a to nie je pravda.

Nedávno na stretnutí Národného konventu o Ústavnej zmluve Európskej únie ma zaujala myšlienka, že veľkosť a naplnenie jednoty Únie je v jej rôznorodosti. V rôznorodosti kultúrneho dedičstva jednotlivých členských štátov. Myšlienka princípu solidarity, kde silnejšie štáty podporujú slabšie, ma naplnila optimizmom a vierou naplnenia Schumanových predstáv o jednotnej Európe.

No skúsme to rozmeniť na drobné. Ak zaostríme na malé Slovensko, zistíme, že jednotlivé strany majú diametrálne rozdiely v názoroch na spôsob riadenia tohto štátu. No vedeli sa zjednotiť, keď išlo o tak vážnu vec, ako bol vstup do EÚ. Zrazu padli neprekonateľné prekážky. To ma utvrdilo v tom, že aj na Slovensku je možné, aby sa tieto politické hrany jednotlivých strán postupne obrusovali. Takto sa mi črtá budúcnosť Slovenska v jasnejších farbách. No túto veľkú politiku postupnej spolupráce na vízii jednotnej Európy pokúsme sa preniesť ešte nižšie. Pýtate sa kde? Stačí sa len pozrieť okolo seba. Aj NEZES je príkladom takéhoto vývoja. Spolupráca medzi mladšou generáciou a tými, ktorí tento štát budovali, môže byť toho dôkazom. Ciele sú adekvátne momentálnej politickej situácii. My mladší sa snažíme načerpať čo najviac vedomostí od našich skúsenejších kolegov. Niekedy nám chýba múdrosť, inokedy viac trpezlivosti. No múdry vodca sa vždy obklopí ľuďmi, ktorí sa vzájomne dopĺňajú.

Položme si otázku, ako ďalej pokračovať na tejto ceste prezentácie Slovenska. Schopnosť pripraviť národohospodársku víziu pre budúce obdobie má len málo organizácií. Myslím, že to je to správne smerovanie NEZES. Vzájomná diskusia a výmena názorov na danú problematiku vo vnútri NEZES, ale aj s nezávislými odborníkmi ďalších inštitúcií doma i v zahraničí, len utužujú medziľudské vzťahy. Verte mi, zažil som tú veľkosť skúsených pri presadzovaní koncepcie nášho časopisu na vlastnej koži a to ma utvrdilo vo viere, že tento

svet sa dá vytvoriť v duchu Schumanových ideálov. Stačí len „maličkosť“, počúvať sa na všetkých generačných úrovniach. A to nám v tomto roku prajem z celého srdca.

Ing. František Vojtech, PhD., šéfredaktor

Ekonomický komentár

Reforma a zmeny v politike vzdelávania

Pod reformou v oblasti vzdelávania väčšina zainteresovaných vníma jeden z aktuálnych problémov a to súčasnú spoločenskú a ekonomickú situáciu v kontexte návrhu MŠ SR a programového vyhlásenia vlády SR o spoplatnení vysokoškolského štúdia na verejných vysokých školách. Súkromné vysoké školy majú štúdium spoplatnené vo výške stanovenej samotnou súkromnou vysokou školou, pričom výška školného alebo poplatku nie je viazaná na náklady spojené so štúdiom. Pod reformou je spravidla chápaný prijatý vysokoškolský zákon (zákon č. 131/2002 Z. z. o VŠ v znení neskorších predpisov), prechod na viacdrojové financovanie verejných vysokých škôl, zmenu právneho postavenia fakúlt a vysokých škôl, vznik správnych rád vysokých škôl, zmenu v hospodárení a nakladaní s majetkom, postupný prechod na trojstupňový systém štúdia a ďalšie zmeny vyplývajúce z vysokoškolského zákona.

Momentálne sa pod reformou rozumie čiastočné spoplatnenie vysokoškolského štúdia vo všetkých formách a stupňoch v intervale 0-30% z priemerných ročných nákladov na študenta, najviac však 26 000,- Sk. Po dvoch rokoch účinnosti by sa mala dolná sadzba zrušiť, novou sadzbou by bola hranica min. 5% z priemerných ročných nákladov na študenta. V poradí ide už o štvrtú verziu, pričom samotný návrh zákona bude vláda SR posudzovať v troch podobách. Jednou z podôb je presadenie rovnoprávneho financovania verejných a súkromných vysokých škôl, s čím však celkom správne (aspoň v momentálnej situácii) nesúhlasí Slovenská rektorská konferencia a ďalšie kompetentné akademické orgány, problémom je obmedzenie verejných vysokých škôl v prípade zavedenia školného. Tiež sa veľa diskutuje o reforme vo väzbe na merateľnú kvalitu štúdia. O kvalite sa hovorí najmä s procesom transformácie študijných odborov, akreditáciou jednotlivých študijných programov v rámci novej sústavy a štruktúry študijných odborov v trojstupňovom systéme vzdelávania, akreditácie a evalvácie vysokých škôl, ich následnej kategorizácie s využitím zahraničných expertov. Merateľným výstupom z hľadiska kvality by mohlo byť tiež uplatnenie absolventa na trhu práce v národnom a medzinárodnom meradle v odvetví a odbore, ktoré zodpovedá ukončenému štúdiu

Habánik

alebo jednoducho uplatnenie absolventa na trhu práce všeobecne. V prvom prípade by pravdepodobne výsledkom bol návrat k regulovaniu počtu plánovaných miest v jednotlivých študijných programoch a to z hľadiska odvetvovej skladby ekonomiky a štrukturálnych zmien v súvislosti s vývojom svetovej ekonomiky, globálnych trendov a regionálnych disproporcií. Podľa môjho názoru reforma to nie je čisto spolpatnenie štúdia, zmysel je oveľa hlbší s dlhodobou víziou a merateľným cieľom. Neopakujeme chyby minulosti, kde transformácia ekonomiky obsahovala myšlienku založenú na zmene vlastníckych štruktúr, neobsiahla však fenomén tzv. civilizačnej transformácie. Transformáciu postindustriálnej etapy vývoja ekonomiky na novú ekonomiku založenú na vedomostiach, poznatkoch, invenciách s cieľom byť nositeľom civilizačného prúdu vyspelých ekonomík.

Vysoké školy sú predovšetkým centrá vedy a výskumu, centrá ľudského kapitálu a ľudského potenciálu, ktorý treba efektívne využiť a zhodnotiť, centrá celoživotného vzdelávania. V tejto súvislosti odporúčam tvorcom reformy, ale i nám ostatným pozornejšie počúvať a sledovať cenné a konštruktívne pripomienky prezidenta Slovenskej rektorskej konferencie prof. Sinaya o zmysle reformy vo väzbe na znalostnú ekonomiku, až potom pochopíme čo je skutočná reforma a aké zmeny a opatrenia bude nevyhnutné prijať.

Ing. Jozef Habánik, PhD., prodekan pre pedagogickú činnosť na FSEV, TnU AD v Trenčíne

Rezervované pre makroekonomiku

Rozpočet a dane

Bonko

V prvej polovici januára 2005 boli so značným optimizmom prezentované výsledky plnenia štátneho rozpočtu za rok 2004. príjmy boli splnené na 104,5 %, výdavky na 100,7 %, pričom deficit sa naplnil len na 88,7 %, čo v absolútnej čiastke predstavuje úsporu takmer 8 miliárd slovenských korún. Je úplne logické,

že to bolo prezentované ako výraz rastu slovenskej ekonomiky a správnosti hospodárskej politiky vlády, ale predovšetkým ako úspech daňovej reformy.

Pohľad do štruktúry príjmov štátneho rozpočtu však už taký optimistický nie je.

Z celkových príjmov štátneho rozpočtu v roku 2004 tvorila daň z pridanej hodnoty 41,07 % a spotrebné dane 17,9 %, čiže spolu to bolo na úrovni 59 %. Tu si ale treba uvedomiť, že je to daň z agregovanej spotreby, ktorá prevažne (nie absolútne) dopadá na občana. Daň z príjmov právnických osôb (12,2 %) a fyzických osôb (10,4 %) sa na celkových príjmoch kumulovane podieľali len 22,6 %. Tento značný nepomer kumulovaných údajov dvoch

rôznych typov daní signalizuje, že je predčasné hovoriť o úspešnosti daňovej reformy a do určitej miery aj o stabilite dynamiky ekonomického rastu pre budúcnosť.

Tu si treba uvedomiť, že rastie zadlženosť obyvateľstva, ktorá za rok 2004 vzrástla zhruba o 33 %. Je to rádovo neporovnateľne vyššie ako bol rast nominálnej mzdy. Je nereálne myslieť si, že v najbližších rokoch bude rast miezd dostatočný, aby umožňoval takéto rast spotrebných úverov občanom (úrok zo spotrebných úverov sa pohybuje na úrovni od 10 % do 14 %). Tým narazíme na limit spotreby z titulu splácania úverov, čo ovplyvní, respektíve môže ovplyvniť aj príjmy štátneho rozpočtu z titulu DPH, spotrebných daní, ale cez obmedzenie produkcie a predaja služieb aj ziskovosť hospodárskej sféry. V poslednom období sa tak deje v USA, Európskej únii, Japonsku, ale aj inde vo svete. Samozrejme, že to môže ovplyvniť aj stabilitu ekonomického rastu.

Vo svetle uvedeného, za správny treba považovať postup Ministerstva financií SR voči cenovej politike Slovnaftu v uplynulom roku 2004 a na začiatku tohto roka. Vyznieva však ako irónia. Najskôr nechalo Ministerstvo financií SR občanov aj právnické osoby z vysokej ceny benzínu zaplatiť DPH, spotrebné dane (60 % z ceny benzínu), ale aj daň z príjmu právnických osôb, teda zo zisku Slovnaftu do štátneho rozpočtu za rok 2004. Následne chce do príjmovej časti štátneho rozpočtu na rok 2005 vo forme dodatočného odvodu (pokuty) dostať ďalších minimálne 1,3 mld. Sk. Samozrejme pri trvalo vysokých cenách benzínu aj vyššie príjmy v podobe DPH a spotrebných daní. Opakujem, je to správne, ale prichádza to stále so značným oneskorením. Je to nekorektné jednak voči občanovi, jednak aj voči hospodárskej sfére, ktorí to zaplatia.

Natíska sa tu kardinálna otázka, prečo relevantné štátne výkonné a zákonodarné orgány neriešia otázku dominantného postavenia Slovnaftu na trhu prevádzkovania čerpacích staníc benzínu a prečo túto vôbec umožnili. Príklady riešenia nachádzame v USA aj v Európskej únii.

Ing. Anton Bonko

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Americký dolár, euro a slovenská koruna

Vláda SR schválila uznesením vlády č. 862 z 8. septembra 2004, Národný plán zavedenia eura v Slovenskej republike. Vláda zvažuje kroky, ktoré pod gesciou Ministerstva financií SR a NBS majú prispieť k naplneniu maastrichtských kritérií a k začleneniu Slovenska do eurozóny. Prechod od národnej meny k európskej mene sa vo vláde aj na verejnosti chápe ako súčasť širšieho procesu,

Bachár

ktorý bol započatý plnením prístupových kritérií do EÚ a následne prijatím Slovenska do európskej únie. O význame tohto krku a jeho dôsledkoch sa na verejnosti, ale ani v odborných kruhoch veľmi nediskutuje.

Bokom zostáva analýza príčin, ale aj dôsledkov zdržanlivého prístupu vlády a podnikateľských kruhov Veľkej Británie k prechodu na euro. Pozornosť sa nevenuje ani tým štátom EÚ, ktorých obyvatelia odmietli v referende prechod na euro. Ako keby sme nemali k podstate prechodu čo povedať. Stačí obmedziť naše poznanie len na skúsenosti štátov, ktoré už prešli k euru, používajú novú peňažnú jednotku? Inými slovami, vláde SR stačí, aby sa zamerala na „technické“ otázky spojené s prechodom na euro, zabezpečenie konverzie a dostatku peňazí v obehu?

Na druhej strane, výmenný kurz, prepočet peňažných jednotiek denominovaných v slovenských korunách na euro, výrazne ovplyvní začlenenie a miesto ekonomiky SR v EÚ. Premietne sa a túto skutočnosť nemôžeme obchádzať, do prehodnotenia príjmov a úspor obyvateľstva, cien a tým aj do životnej úrovne obyvateľstva. Doterajšie poznatky ukázali, že vo všetkých štátoch, ktoré prešli na euro, došlo k zvýšeniu cenovej hladiny a u časti obyvateľstva aj k zníženiu nominálnych a reálnych miezd a plátov. Čo môžeme teda očakávať od 1. januára 2009, vládou plánovaného termínu prechodu na euro?

Vyčerpávajúca odpoveď na otázku sa spája aj s riešením problémov, ktoré v súčasnosti vedú k znehodnocovaniu amerického dolára a u časti renomovaných ekonómov, vrátane Milтона Friedmana, k skeptickému hodnoteniu perspektív EMU a tým aj eura.

Odborná literatúra definuje menový kurz ako cenu peňazí, ktorá sa určuje pri kúpe a predaji menových jednotiek. Na menový kurz a jeho vývoj vplýva veľa činiteľov. Dominujúcu úlohu zohráva stav národného hospodárstva a celkové hodnotenie jeho vývoja t.j. očakávania, vývoj úrokových sadzieb a inflácie, intervenčná politika centrálnej banky v závislosti na nadhodnotenom, alebo podhodnotenom kurze meny.

V súčasnosti sa veľa diskutuje o vývoji kurzu dolára, hlavne vo vzťahu k euro a v SR aj ku kurzu slovenskej koruny. Vo vzťahu eura a dolára, ale aj koruny, sa opakovane píše o historických maximách a odhaduje sa, kde a kedy sa zastaví znehodnocovanie dolára? Podľa analytikov, v roku 2005, v USA, tempo rastu HDP by sa malo zvýšiť o 3,6 %. Problematickým pritom zostáva dopad oživenia v USA na svetovú ekonomiku. Znehodnocujúci sa dolár v kombinácii s rastúcou vnútornou a zahraničnou zadlženosťou USA, spomaľuje oživenie svetového hospodárstva. Ropa za USD 55 za barel, nízke úrokové sadzby v USA, atď. jasne signalizujú, že tento vývoj nie je dlhodobo udržateľný. Vyvolávajú reminiscencie s vývojom

v 30. rokoch 20. storočia. Realitou je, že za hranicami USA je viacej dolárov ako v Spojených štátoch. Táto skutočnosť je zároveň aj poisťkou, ktorá chráni USD pred prudkým znehodnotením. Dokedy? Zrejme, pokiaľ nedôjde k odpísaniu virtuálnych peňazí.

Z tohto dôvodu, ekonómovia aj politici tlačia na USA a na ázijské štáty, aby podnikli konkrétne kroky zamerané na zhodnotenie dolára. Podľa Jean-Claude Tricheta, prezidenta ECB, vysoké výkyvy v kurze eura sú nežiadúce, poškodzujú vyhliadky na rast v eurozóne. Riešenie vidí preto v zmene stabilných výmenných kurzov štátov v Ázii, hlavne v Číne, ktorá zafixovala júan na hodnotu 8,28 USD.

Menové rezervy SR, platby za privatizáciu, práve tak, ako aj príliv zahraničných investícií sa vyvíja pod vplyvom znehodnocujúceho sa dolára, očakávaní, akým spôsobom rastúca vnútorná a zahraničná zadlženosť USA sa premietne do konverzie koruny na euro.

Masovo-komunikačné prostriedky v SR opakovane píše o tom, že koruna sa dlhodobo neudržala na historickom maxime, po intervenciách NBS na devízovom trhu. Zároveň konštatujú a oprávnene, že tieto intervencie nevedú k požadovaným výsledkom. Pritom, NBS zasahuje pod vplyvom prudkého zhodnocovania koruny a jej dopadu na exportnú výkonnosť exportérov, ktorá sa znižuje.

V skutočnosti, exportná výkonnosť zohráva v tomto procese druhoradú úlohu. Prvoradá je výkonnosť ekonomiky SR, skutočnosť, nakoľko zhodnocujúca sa koruna je reálnym obrazom výkonnosti ekonomiky SR a tým aj dopytu po korunách. Koruna sa zhodnocuje pod vplyvom privatizácie, štátom podporovaného prílivu eura a dolárov v podobe investícií a čo je paradoxné, aj pod vplyvom prílivu špekulatívneho kapitálu. Zatiaľ, za týmto prílivom nie je reálna výkonnosť ekonomiky. Táto sa môže prejaviť až potom, ako jednotlivé projekty prinesú reálne výsledky. V tomto období, pokiaľ nedôjde k neočakávanej zmene, kurz koruny už bude fixovaný voči euru. Dnes nemôžeme preto jednoznačne povedať, v akom pomere. Neznámou veličinou, ktorú treba analyzovať na úrovni inštitúcií aj štátnych orgánov, je aj dopad predpokladaných variantných riešení na ceny, výrobné náklady, príjmy a na úspory obyvateľstva a tým aj na jeho životnú úroveň. Možnosť, kedy a za akých podmienok sa podniky a domácnosti vysporiadajú s novou situáciou. Na základe uznesenia vlády č. 862 z 8. septembra 2004, musíme konštatovať, že „Konceptia vypracovania Národného plánu zavedenia eura v SR“ túto problematiku obchádza. Zatiaľ je dostatok času aj priestoru pre to, aby sa aj tejto problematike venovala pozornosť.

Ing. Vladislav Bachár, CSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Bushovo posolstvo a svet

Bonko

Inauguračný prejav prezidenta Spojených štátov amerických by v podstate nebol ničím zaujímavý, keby ho nepredniesol prvý muž politicky, vojensky i ekonomicky najsilnejšieho štátu sveta. Štátu, ktorého zahraničná doktrína od dôb prezidenta Ronalda Reagana z polovice 80. rokov je zameraná na

obhajobu amerických záujmov kdekoľvek na svete. Práve počas prvého volebného obdobia prezidenta G. Busha, ml. viedli USA dve vojny. Jednu v Afganistane a druhú v Iraku, s ktorým sú vlastne stále vo vojne. Obe tieto vojny sa viedli pod pláštikom demokracie, slobody a odstránenia tyranie. Nuž, ak sloboda a demokracia vyzerajú tak ako v Afganistane a Iraku, tak svet nemá príliš o čo stáť.

Z pohľadu uvedeného, prezident G. Bush, ml. dal vo svojom prejave jednoznačne najavo, že v tejto zahranično-politickej doktríne USA chce aj naďalej pokračovať. Svedčia o tom napríklad nasledovné tézy z jeho prejavu:

„Sloboda sveta je dôležitá pre slobodu Ameriky a preto sú Spojené štáty odhodlané bojovať proti tyranii a šíriť slobodu vo svete.“

„Prežitie slobody v našej krajine čoraz viac závisí od slobody v ďalších krajinách.“

„Politikou Spojených štátov je vyhľadávať a podporovať demokratické hnutia a inštitúcie v každom národe s najvyšším cieľom skončenia tyranie v našom svete.“

„Skoncovanie s tyranmi v našom svete nezávisí primárne od zbraní, ale budeme sa brániť zbraňami, keď to bude treba.“

Ďalej samozrejme hovoril o šírení slobody po celom svete a vyzýval západný svet k podpore šírenia slobody.

V reálnej politike treba prejav G. Busha, ml. chápať ako posolstvo a zároveň zdvihnutý prst – buď nás budete počúvať a konať v rámci našich záujmov alebo zasiahneme. Slová z jeho inauguračného prejavu o vyhľadávaní demokratických hnutí a inštitúcií v iných krajinách nie sú ničím iným ako signálom, že Spojené štáty budú zasahovať do vnútorných záležitostí iných štátov.

V tomto svetle iný nádych dostávajú aj farebno-kvetné udalosti, ktoré sa nedávno odohrali v Gruzínsku, a tiež v týchto dňoch aj na Ukrajine. Bez financovania a poradcov zvonku by tieto prevraty nemali príliš veľa šancí na úspech. Tým samozrejme neobhajujem režimy, ktoré v týchto krajinách doteraz boli pri moci. Otázkou však zostáva, kto bude na rade? Bielorusko, Kazachstan, alebo napadnutie Iránu či azda prevrat v Saudskej Arábii?

Samozrejme, že za všetkými týmito aktivitami sú predovšetkým ekonomické záujmy najsilnejšej krajiny sveta – USA – v snahe dostať sa ku kaspickej rope, surovinovým zdrojom Strednej Ázie, v snahe eliminovať Rusko a dostať sa k jeho energonosičom. Tým vlastne, prostredníctvom ovládnutia ropovodov a plynovodov, USA do značnej miery získajú vplyv na ekonomiku Európskej únie a Číny.

Či sa to podarí, alebo či sa blížime k novej „studenej vojne“, ukáže až stretnutie prezidentov USA a Ruska, Busha, ml. a Putina, 24. februára 2005 v Bratislave.

Ing. Anton Bonko

Osobnosti

Simon Smith Kuznets

sa narodil v roku 1901 v židovskej rodine v Rusku. V roku 1922 emigroval do Spojených štátov amerických za svojim otcom, ktorý tam odišiel už pred začiatkom prvej svetovej vojny. S. Kuznets prežil v USA celý svoj dospelý život, s výnimkou začiatku univerzitného štúdia, až do svojej smrti v roku 1985. Kuznets bol ženatý, mal dve deti. Na rozdiel od populárnych, všeobecne obľúbených osobností prvých troch laureátov Nobelovej ceny za ekonómiu (R. Frisch, J. Tinbergen a P. Samuelson) bol S. Kuznets veľmi uzavretej až nespooločenskej a navonok často nevládnej povahy, ktorý sa takmer vôbec neangažoval vo funkciách národných či medzinárodných akademických a vedeckých spoločností a stále viac sa uzatváral do ticha kabinetnej vedy.

Profesionálna dráha S. Kuznetsa je spojená najmä so štyrmi veľkými americkými univerzitami. S University of Columbia v New Yorku, kde študoval v rokoch 1922 – 1926 (bakalár v roku 1923, magister v roku 1924 a doktorát v roku 1926), s University of Pennsylvania, kde popri svojom hlavnom zamestnaní v Národnom úrade ekonomického výskumu (1927 – 1960) vyučoval v rokoch 1931 – 1954, s John Hopkins University v Baltimore, kde v rokoch 1954 - 1960 pôsobil ako profesor politickej ekonomie a s Harvard University v americkom Cambridge, na ktorej prednášal v rokoch 1960 – 1971. Od roku 1971 tu bol zamestnaný ako „profesor emeritus“ a vyučoval len sporadicky.

Podľa S. Kuznetsa je možné oblasť teórie ekonomického rastu iba ťažko teoreticky a overiteľne zovšeobecniť. Tvrdil, že rastové aspekty, ktoré nám poskytujú empirické štúdium, sú tak zložité a polymorfne, že snaha o vytvorenie ucelenej teórie, ktorá by zabezpečovala vždy overiteľný vzťah medzi nimi v ľubovoľných podmienkach priestoru a času nevedie k cieľu. Varoval najmä pred unáhleným optimizmom pri vyhlasovaní rôznych rastových teórií ako univerzálnych nástrojov výskumu a predvídania, pretože pokladal vždy za príliš neisté, či určitý model fungovania mechanizmu

ekonomického rastu je úplný, či relácie v rámci tohto modelu sú úplne presné a exaktné odvoditeľné vo vzorcoch a rovniciach, a pod. Význam teórie ekonomického rastu v Kuznetsovom poňatí preto nespočíva vo vypracovaní univerzálne použiteľných návodov ku konečným a presným predpovediam, ale v neustálom posilňovaní schopnosti včleňovať stále väčšie množstvo empirických údajov do analytických vzťahov, ktoré spájajú rôzne čiastkové procesy. To umožňuje stálu revíziu činiteľov, ktoré určujú ekonomický rast a spresňovanie v hodnotení trajektórie ekonomického rastu.

Z hľadiska metodológie je Kuznetsovou nespornou zásluhou vyjasnenie kategórie národného ekonomického produktu a jeho štruktúry. Na základe toho sa pokúsil v hlavných krajinách o jeho rekonštrukciu až do 60. rokov 19. storočia, aby tak zistil nielen tendencie jeho vývoja vrátane cyklickosti, ale i hlavné hybné sily jeho rastu a aspekty štrukturálneho vývoja. V posledných rokoch aktívneho pôsobenia potom S. Kuznets inklinoval stále viac k tejto štrukturálnej problematike, zaoberal sa vzťahmi ekonomického rastu a demografického vývoja a formuloval určité zákonitosti vzťahu ekonomického rastu a rozdeľovacích procesov.

S. Kuznets je možné hodnotiť ako osobnosť síce nanajvýš rozporuplnú, ale nedá sa mu uprieť ani jeho významné miesto v najnovších dejinách vývoja ekonomického myslenia. Jeho myšlienkový odkaz je podnetný najmä v oblasti správnej identifikácie významu, pôsobenia a vzájomnej interakcie rôznych faktorov ekonomického rastu, čo môže byť inšpiratívne v mnohých ohľadoch.

Prevzaté z:

<http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Kuznets/kuznets.asp>

Mladí a veda

Konvent mladých o budúcnosti Európy

Grešš

Vážení čitatelia, informáciu o Konvente o budúcnosti Európy, ako aj o schválenej novej ústavnej zmluve pre Európu sme Vám už priniesli v predchádzajúcich číslach Siločiar (2/04, 9/04, 10/04). Je však nutné spomenúť, že okrem zasadnutí tzv. „veľkého Konventu o budúcnosti Európy“ sa uskutočnilo aj stretnutie mladých ľudí – občanov Európskej únie, ktorí prerokovávali podobné otázky, ako veľký Konvent. Na tomto stretnutí mladých sa okrem predstaviteľov mladých z členských štátov Európskej únie zúčastnili aj predstavitelia mladých z vtedajších kandidátskych štátov, medzi ktorými bola aj zástupkyňa mladých a mládežníckych organizácií zo Slovenskej republiky – Lenka Plavuchová z Rady mládeže Slovenska.

Okrem toho na Slovensku vznikol, podobne ako aj pri veľkom Konvente, Mládežnícky konvent o Európskej únii, ktorého projekt realizuje Liberálna mládež Slovenska. Jeho poslaním je prispieť k zvýšeniu informovanosti mladých o fungovaní inštitúcií Európskej únie, o ich kompetenciách a agendách. 27. apríla 2004 sa jeho predstavitelia stretli na konferencii, na ktorej prijali viacero dôležitých záverov, pričom jedným z nich bola aj podpora prijatia dokumentu zakladajúceho Ústavu pre Európu.

Na Konvente mladých o budúcnosti Európy sa zúčastnilo 210 mladých ľudí vo veku 18 – 25 rokov. Títo mladí boli vybraní priamo členmi Konventu o budúcnosti Európy. Konvent mladých trval 3 dni, stretnutie prebehlo v Bruseli v priestoroch Európskeho parlamentu od 9. do 12. júla 2002. Výsledky práce Konventu mladých boli prezentované na plenárnom zasadnutí veľkého Konventu 13. júla 2002.

Na zasadnutí Konventu mladých sa preberali otázky stanovené Laekenskou deklaráciou, mladí boli požiadaní o vyjadrenie názoru ako si predstavujú budúcu víziu Európy, v ktorej budú žiť o 25 či 50 rokov.

Na prácu konventu mladých boli vytvorené 3 pracovné skupiny, ktoré sa venovali jednotlivým témam: misia a vízie EÚ, demokracia a participácia na činnosti EÚ, úloha Európy v globalizovanom svete.

Najdôležitejšie závery pracovného stretnutia Konventu mladých:

1. Európa by mala byť vybudovaná na hodnotách ako mier, sloboda, dialóg, rovnosť, solidarita, rešpektovanie ľudských práv, rovnosť medzi členskými štátmi.
2. Malo by byť vytvorené európske občianstvo, pričom spoločná európska identita by mala byť komplementárnou k národným tradíciám.
3. Európa sa musí venovať ďalšiemu zlepšovaniu a rozvoju jej sociálnych a politických úspechov.
4. Charta základných práv musí byť právne záväzná.
5. Rozdelenie kompetencií musí byť v súlade s princípom subsidiarity.
6. Základným cieľom musí byť zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, ekonomický rast musí byť kombinovaný so sociálnou politikou tak, aby bola zabezpečená čo najvyššia miera zamestnanosti a aby boli zabezpečené práva pracujúcich, hlavne medzi mladými ľuďmi.
7. Mali by sa zaviesť spoločné dane, aby bola Európa pripravená čeliť výzvam v budúcnosti (napr. spoločná daň na energiu, s výnimkou obnoviteľných zdrojov energie).
8. EP by mal spolurozhodovať vo všetkých oblastiach, mal by mať plné kompetencie týkajúce sa rozpočtu EÚ.
9. Rada EÚ by sa mala reformovať tak, aby slúžila ako druhá komora spolurozhodujúca s EP, právo

národného veta by malo byť zrušené v rozhodovacom systéme EÚ.

10. EK musí byť plne zodpovedná za výkon svojich funkcií EP a ER.
11. EÚ by mala mať právnu subjektivitu.
12. Výsledky práce Konventu o budúcnosti Európy by mali byť ratifikované v celoeurópskom referende, aby bolo zabezpečené, že občania EÚ majú posledné slovo týkajúce sa budúcnosti EÚ.
13. V otázke SZBP by mala byť vytvorená funkcia komisára pre vonkajšie vzťahy.

Ing. Martin Grešš, PhD.

Recenzia

Baránik, M. – Habánik, J.

Makroekonómia

Trenčín : TnU AD v Trenčíne

ISBN 80-8075-043-2

Fond odbornej ekonomickej literatúry pred Vianocami 2004 obohatila publikácia od autorov Michala Baránika a Jozefa Habánika pod názvom Makroekonómia. Autori predmetnej odbornej publikácie sú vysokoškolskí pedagógovia, pôsobiaci na Fakulte sociálno-ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne. Učebnica Makroekonómia je v poradí už tretím spoločným dielom uvedených autorov, ktorí sa vo svojej pedagogickej a vedeckej činnosti venujú problémom ekonómie, makroekonómie a hospodárskej politiky. Ide o autorský kolektív, v ktorom je skĺbená skúsenosť s mladickou ambíciou.

Učebnica makroekonómie je základný učebný text pre štúdium ekonomických problémov. Je spracovaná tak, aby vyhovovala pedagogickému procesu, preto zhrňuje exaktné poznatky a využíva ich istou mierou formalizácie ako matematický aparát, grafy a tabuľky vždy na určitom stupni abstrakcie. Súčasne využíva niektoré štatistické informácie o úrovni a vývoji slovenskej ekonomiky.

Opiera sa o súbor teoretických poznatkov spracovaných vo svetovej literatúre, ale ja o poznatky autorov z oblasti teórie a poznania hospodárskej praxe o fungovaní národného hospodárstva.

Úroveň a hĺbka spracovania sú primerané úrovni poznatkov poslucháčov z iných ekonomických predmetov, ktoré sú zaradené v predchádzajúcich semestroch. Publikácia je tiež vhodným zdrojom poznania o makroekonomických poznatkoch aj pre pracovníkov hospodárskej praxe. Šírka záberu umožňuje pochopiť všetky základné teoretické i praktické problémy fungovania národného hospodárstva.

Publikácia je členená do 15-tich na seba systematicky nadväzujúcich kapitol tak, aby čitateľ po dôslednom preštudovaní získal súhrnný pohľad na procesy prebiehajúce v národnom hospodárstve.

V úvodných dvoch kapitolách autori vymedzujú teoreticky a definične základný zmysel a obsah

makroekonomických kategórií a makroekonomického kolobehu. Významná pre teóriu a hospodársku prax je invenčná tretia kapitola pod názvom Zdroje tvorby produktu, kde autori sa venujú problémom hmotného, finančného a ľudského kapitálu.

Ľudský kapitál je existenčným základom spoločnosti, čiže základom zachovania ľudského rodu a rozvoja spoločnosti. Ľudský kapitál je osobitná forma kapitálu. V ekonomickej teórii neexistuje presná definícia pre ľudský kapitál. Práve v 3. kapitole sa autori snažia o jeho vysvetlenie a interpretáciu. Ekonomický rast patrí medzi najsledovanejšie ukazovatele, nakoľko od jeho úrovne závisí životná úroveň. Ekonomický rast je založený na zvyšovaní produkčnej schopnosti ekonomiky. Produktivita je hlavným faktorom ekonomického rastu (kapitola 4).

Nasledujúce dve kapitoly (5, 6) sú venované otázkam národného príjmu, agregátnej ponuky a agregátneho dopytu.

Práca ako výrobný faktor, jej cena, produktivita práce, ľudský kapitál, ľudský potenciál a existencia „choroby“ ekonomiky – nezamestnanosť, to sú dnes kľúčové otázky ovplyvňujúce reálny ekonomický vývoj tranzitívnych ekonomík (kapitola 7). Nezamestnanosť to je predovšetkým nevyužívanie ľudského kapitálu, výrobných kapacít, nedostatok tvorby zdrojov do verejných fondov, pokles životnej úrovne a sociálne napätie.

Objasnenie širokospektrálneho pojmu peniaze, ponuka a dopyt na peňažnom trhu, zamyslenie sa nad postavením a úlohami centrálnej banky v ekonomike, poruchy peňažnej rovnováhy a zmeny cenovej hladiny sú obsahom ďalších dvoch kapitol.

Nasledujúce štyri kapitoly publikácie sú venované problémom vnútornej a vonkajšej ekonomickej rovnováhy, vonkajším ekonomickým vzťahom. Rovnováhu v hospodárstve autori interpretujú cez model IS-LM a to napriek jeho statickému charakteru.

Rovnováhu na dvoch základných trhoch a to peňažnom a tovarovom trhu je možné docieľiť efektívnou kombináciou a využitím nástrojov monetárnej a rozpočtovej politiky.

Problematiku makroekonómie autori vhodne uzavreli poslednou 15. kapitolou Mzdy -ceny – zamestnanosť ako trilemu obdobných makroekonomických problémov v spojení spotreba – úspory - investície.

Autori Michal Baránik a Jozef Habánik nadviazali na významné vedecké práce domácich autorov I. Karvaša, J. Mihálka, J. Lisého, J. Husára, V. Gondu, P. Vincúra, M. Bacovej ako aj početných zahraničných autorov J. Keynesa, M. Friedmana, D. Mankiwa, J. Stiglitz, M. Mundella, S. Kuzneta, P. Salina a mnohých ďalších.

Makroekonomické vzťahy sú v učebnici zobrazené pomocou náročných exaktných metód, matematických interpretácií a grafických modelov, ktoré zvýrazňujú odborný a vedecký charakter publikácie.

prof. Ing. Juraj Lipták, DrSc.

Európska únia

Bezpečnostná politika Európskej únie

Európsku úniu (EÚ) nie je dnes možné chápať ako účelové spoločenstvo suverénnych štátov, ktorého cieľom je iba zisk určitých hospodárskych výhod či pôžitkov. Akokoľvek boli a stále sú motorom jej vývoja ekonomické dôvody, formovanie Únie sprevádzajú aj otázky bezpečnosti a obrany. Bezpečnostná politika EÚ reprezentuje štruktúrovaný mnohorozmerný systém, ktorý chráni spoločné hodnoty, základné záujmy, nezávislosť a celistvosť Únie, všestranne posilňuje jej bezpečnosť ako aj medzinárodnú bezpečnosť v súlade so zásadami Charty OSN, ďalej život, slobodu a majetok občanov EÚ. Skladá sa z politických, ekonomických, humanitárnych, právnych, sociálnych, kultúrnych, historických, vojensko-strategických, policajno-bezpečnostných a ekologických prvkov a ich vzájomných väzieb.

Zmluva o EÚ v Hlave V o *Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike* obsahuje aj ustanovenia o *Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politike*, ktorá pokrýva široké oblasti bezpečnosti EÚ, vrátane jej obrannej dimenzie. Konkrétne, v článku 17 zmluvy sa Únia už hlási k „postupnému definovaniu spoločnej obrannej politiky, ktorá by mohla viesť k spoločnej obrane, ak o tom rozhodne Európska rada. Otázky uvedené v tomto článku zahŕňajú humanitárne a záchranné misie, misie na udržanie mieru a misie bojových jednotiek na riešenie krízových situácií vrátane misií na nastolenie mieru“. Tieto úlohy zabezpečujú *vojenské sily rýchlej reakcie* v celkovom počte 60 tisíc osôb, ktoré sú schopné nasadenia do 60. dní a schopné zaistenia priebehu operácie minimálne po dobu jedného roka. Prístup k operačným prostriedkom pre zabezpečenie týchto úloh poskytla Únii Západoeurópska únia. V súvislosti s vojenskými otázkami sa spomínaný článok 17 dotýka aj možnosti spolupráce členských krajín v oblasti vyzbrojovania. Podľa protokolu k tomuto článku sa kroky EÚ v oblasti obrany nedotýkajú zvláštneho charakteru bezpečnostnej a obrannej politiky členských štátov a ani ich záväzkov v NATO.

V rámci svojej bezpečnostnej politiky si EÚ, podľa ustanovení článkov Hlavy VI Zmluvy o EÚ, ďalej kladie za cieľ poskytovať občanom vysokú úroveň ochrany v priestore slobody, bezpečnosti a práva, rozvíjaním spoločného postupu členských štátov v oblasti policajnej a súdnej spolupráce v trestných veciach ako aj predchádzaním a bojom proti rasizmu, xenofóbii, organizovanej alebo inej trestnej činnosti, najmä proti terorizmu, obchodovaniu s ľuďmi a trestným činom páchaným na deťoch, obchodovaniu s drogami a zbraňami, korupcii a podvodu. Na úrovni EÚ sa koordinuje spolupráca medzi policajnými a justičnými orgánmi a inými príslušnými orgánmi. K vysokému stupňu bezpečnosti prispieva aj *Spoločná azylová, migračná a vízová politika*, ktorej sa venuje Hlava IV Zmluvy o založení ES.

EÚ po prvý raz schválila svoju *bezpečnostnú stratégiu* v decembri 2003, čím konečne definovala hrozby pre svoju bezpečnosť. Ich spoločná identifikácia je základom pre budúce spoločné konanie. EÚ sa sústreďuje predovšetkým na riziká, ktoré sa jej bezprostredne týkajú a sú mimoriadne naliehavé - medzinárodný terorizmus, medzinárodne organizovaný zločin a regionálne konflikty. Na zaistenie svojej bezpečnosti EÚ využíva všetok svoj politický, diplomatický, ekonomický, duchovný, vedecko-technický i vojenský a policajný potenciál pri dodržiavaní zásad suverenity pri zaručení vlastnej bezpečnosti, záväznosti dodržiavania medzinárodných noriem, nedeliteľnosti bezpečnosti, preventívneho pôsobenia, primeranosti ozbrojených síl, komplexnosti a sústavnosti pri zaručovaní vnútornej bezpečnosti, právnej ochrany, ekologickej racionality, a ochrany ekonomických záujmov jednotlivca a štátu.

Ing. Pavol Hrivík, CSc.